

RIIGIKOGU KANTSELEI ÕIGUS- JA ANALÜÜSIOSAKOND

Rituaalid parlamendis

Nr 17

07.12.2021

Parlament kui institutsioon seostub sageli jäikade protseduurireeglite, kindlate rituaalide ja erinevate tseremooniatega. Rituaal võib tugineda kas ainult taval või olla kirja pandud õigusakti või mõnda muusse allikasse. Nt võib parlamentaarset debatti nimetada rituaaliks, kuna see toimub reeglina kindlas kohas, kindla perioodilisusega (istungjärg, istungitsükkel), tegevuste kindlas järjekorras, kindlate osavõtjatega, kindlate piirangutega liikumisele ja sõnavõttudele (nt spiikrile kummardamine), olemas on ainult selle tegevuse tarbeks mõeldud objektid (nt spiikri haamer), tekstid ja võimalik, et ka riietus jne.¹ Nii on ka Riigikogu istungil seaduse või tavaga kindlaks määratud, kuidas saalis istutakse, räägitakse, ettepanekuid heaks kiidetakse või tagasi lükatakse.

Spontaansuse puudumist ja vähest paindlikkust heidetakse parlamentidele sageli ette. Ka Riigikogule on seda süüks pandud, nähes seda muu hulgas madala maine ühe põhjusena.² Nii kerkib ikka ja jälle üles küsimus, kas „põhjendamatu tseremoonitsemine“ tuleks lõpetada ja parlament kaasaega tuua. Eriti teravalt on see üles kerkinud praeguse pandeemia tingimustes, sest üldiselt muutunud vajadus muuta töökorraldust ei ole mõistagi jätnud puutumata ka parlamente.³ Teemaleht annabki kokkuvõtliku ülevaate, miks üldse ritualiseeritus parlamendiga seondub ja mis on nende rituaalide eripära.

Rituaalide tähendus

Tüüpiliselt on **rituaalid** institutsioonis seda täpsemalt fikseeritud, mida lähemal on see institutsioon n-ö võimu jagamisele (sarnaselt parlamentidele ja parlamendis toimuvale seadusandlikule menetlusele võib välja tuua näiteks kohtumenetluse).⁴ Rituaalid on vajalikud selleks, et tagada nende isikute nõusolek, kes langetatud otsustega rahul ei ole.⁵ Mida rohkem on kaalul, seda suurem on oht, et otsus vaidlustatakse ja sellele vastandutakse. Rituaal vahendab selle kogu eripärasid, „kogu väärikust“⁶ ja kinnitab üle tehtud otsuste legitiimsust.⁷

¹ C. Spary. „Disrupting Rituals of Debate in the Indian Parliament“. The Journal of Legislative Studies, Special Issue „Ceremony and Ritual in Parliament“, Volume 16, Number 3, September 2010, lk 340.

² Nt „Mis on nähtav osa rahvaesinduse olemisest, mis pahameelt tekitab? Teadagi, palgad ja hüvitised, pidevalt tühi saal, arusaamatud rituaalid./–/ Ühtegi liigutust parlamendis ei tehta enam ammu mõtte, vaid rangelt ainult sätte järgi. Aga säte ei võimalda poliitilist debatti, vaid ainult rituaalset viisakust.“ - K. Tarand „Riigikogu kadunud sära“. Eesti Päevaleht, 14.11.2002.

³ Parlamentides on muudetud nt istungil osaleda võivate saadikute arvu, lühendatud arutelude kestust ja viidud istungite toimumispaik suurematesse saalidesse, võetud kasutusele kaughääletamise jne. Vt selle kohta lähemalt M. Muul. „Parlamentide töökorraldus koroonatähtsust“. ÖAO teemaleht, 23.03.2021.

⁴ Sarnaselt võib võrrelda Riigikogu täiskogu ja komisjoni töö formaliseerituse taset. Kuna Riigikogu komisjon on Riigikogu tööorgan, mis ei tee selliseid siduvaid otsuseid nagu Riigikogu täiskogu, on töö komisjonis tunduvalt vähem formaalselt reguleeritud kui täiskogus.

⁵ C. Leston-Bandeira, L. Thompson. Exploring Parliament, E. Crewe, P. Evans „The Significance of Rituals in Parliament“, 2018, lk 44.

⁶ S. Marschall. Parlamentarism, Tallinn 2012, lk 116.

⁷ E. Crewe. The Anthropology of Parliaments. Entanglements in Democratic Politics, 2021, lk 157.

Nii ümbritsetaksegi poliitilised protsessid sageli **sümboolsete vahendite** abil (rituaalid, sõnad või objektid, nt gongilöök, sõnaline vormel või lipud) loodud kontekstiga, mis tekitab iseenesest abstraktse loomuga akti toimumise tegelikkust kinnitava maagia.⁸ Et ilmestada, kui oluline see poliitikas on, võib näiteks tuua, et Ameerika Ühendriikide president Barack Obama andis 2009. aastal kokutamise ja vales järjekorras öeldud sõnade tõttu järgmisel päeval igaks juhuks uue ametivande, et välistada kahtlused, kas ta ikka on ametisolev president.⁹

Nimelt sel põhjusel on **tseremooniad** poliitikas ja eriti parlamendis väga tähtsad. Need märgivad kodaniku või institutsiooni staatuse transformeerumist – ametivanne muudab kodaniku rahvaesindajaks, pidulik avaistung harilikku hoone kohaks, kus töötab parlament.¹⁰ Näiteks Suurbritannias on kuninganna iga-aastane troonikõne (mille ta peab Lordide Kojast, kuna alamkotta ta siseneda ei tohi¹¹) parlamendi avaistungil (*State Opening of Parliament*) parlamendi kõige pidulikum sündmus. Tegu on ainukese seadusandliku võimu kolme osa – Lordide Koda, Alamkoda ja monarhi – ühendava regulaarse sündmusega.¹² Eesti vaste sellele on Riigikogu uue koosseisu avaistung. Istungisaal kaunistatakse siis loorberipuude või lilleseadetega, lauldakse Eesti hümn, pildistatakse Riigikogu uut koosseisu. Istungi avab Vabariigi President, ametisoleva valitsuse juht teatab valitsuse tagasiastumisest, istungit jälgivad põhiseaduslike institutsioonide juhid.¹³

Sündmuse olulisust saab hinnata selle järgi, kui jäigad on sellele kehtivad reeglid, kuivõrd see osalisi distsiplineerib ja neile sümbolite kaudu ette kirjutab, mida öelda, teha ja mõelda. Näiteks kui Vabariigi President kandis Riigikogu istungil, kus valitsus ametivannet andis, arvamust väljendava sõnumiga riietust,¹⁴ tekitas see palju vastukaja, samas kui mõne muu isiku või sündmuse puhul oleks sama sõnumit võibolla vaevalt märgatud.

Kuna parlamendid on **vanad organisatsioonid**, on neis säilinud rituaalid ja kombed sageli omapärased, sellised, mida kaasaegsetes organisatsioonides ei tunta.¹⁵ Eriti kuulus on rohkete ja pika ajalooga kommete poolest juurtega 13. sajandisse ulatuv Suurbritannia parlament (ehk asukoha järgi nn *Westminsteri* parlament)¹⁶, kus on säilinud paljud veidrad tavad, mille algne tähendus on aja jooksul kadunud. Olgu järgnevalt toodud ainult mõned näited.¹⁷

Parlamendi alamkoja (*House of Commons*) uus spiiker tuleb oma kohale vägisi vedada. Antud tava juured pärinevad ajast, mil monarhile alamkoja otsuseid teatavaks teinud spiiker võis ebameeldiva sõnumi tõttu elu kaotada.¹⁸ Nii tuli õnnetu väljavalitu jõuga oma ebameeldivale

⁸ C. Leston-Bandeira, L. Thompson. Exploring Parliament, E. Crewe, P. Evans „The Significance of Rituals in Parliament“, 2018, lk 43.

⁹ E. Crewe. The Anthropology of Parliaments. Entanglements in Democratic Politics, 2021, lk 155.

¹⁰ E. Crewe. The Anthropology of Parliaments. Entanglements in Democratic Politics, 2021, lk 165.

¹¹ Parlamendi teener, nn „Must Sau“ (*Black Rod*) kutsub alamkoja liikmeid ühisele istungile; kui „Must Sau“ läheneb alamkoja uksele, lüüakse see tal nina eest kinni, et näidata alamkoja sõltumatust. Alles pärast alandlikku koputust tehakse uks taas lahti ja saadikud suunduvad ülemkotta. S. Marschall. Parlamentarism, 2012, lk 117.

¹² <https://www.royal.uk/state-opening-parliament>.

¹³ RKKTS, komm. vln, 1. ptk, Üldist, p 5, lk 27.

¹⁴ Piltuudis: president kandis valitsuse vande andmisel sõnumiga dressipluusi. ERR, 29.04.2019.

¹⁵ S. Marschall. Parlamentarism. Tallinn 2012, lk 116.

¹⁶ Inglise parlamendi esimeseks kogunemiseks loetakse Magna Carta (monarhi absoluutset võimu piiravad dokumendid) allakirjutamist aastal 1215. <https://www.parliament.uk/about/living-heritage/evolutionofparliament/originsofparliament/birthofparliament/keydates/1215to1399/>.

¹⁷ Eesti keeles võib lisaks lugeda ka K. Veermäe. „Plaksutada ei tohi. aga mõirata võib. Pika ajalooga Briti parlamendis tuleb arvestada hulga veidrate reeglitega.“, EPL, 06.09.2019.

¹⁸ Keskajal ja Tudorite perioodil kaotas üheksa spiikrit oma elu poliitilistel põhjustel, sealhulgas viiel neist lasi kuningas pea maha võtta. Ka hiljem ei peetud seda ametit meeldivaks, sest asespiikri ametikoha asutamiseni pidi õnnetu spiiker üksinda pikki (ja igavaid) tunde istungit juhatama. F. Armitage. „The Speaker, Parliamentary Ceremonies and Power“. The Journal of Legislative Studies, Special Issue „Ceremony and Ritual in Parliament“, Volume 16, Number 3, September 2010, lk 325.

ametipostile toimetada.¹⁹ Ohtlikku tööd teinud spiikrit saatis ihukaitsja. Võimalik, et just sellest on välja kujunenud tänapäevane spiikri protsessioon. Enne iga istungit kulgeb spiiker aeglasel sammul piduliku protsessiooni eesotsas oma tööruumidest ringiga istungisaali, sellal kui politsei hüüab kõva häälega „Spiiker!“.²⁰ Spetsiaalne parlamendi korraldaja (*Serjeant-at-arms*) kannab protsessioonis ametisaua, mis pärast istungi ajal spiikri ees laual lebab. Ametisau esindab monarhi ja see peab olema kohal iga kord, kui alam- või ülemkoda koguneb. Ilma selle kohalolekuta ei saa parlament istungeid pidada ega seadusi vastu võtta.²¹

Lahutamatult kuulub *House of Commons*'is debati juurde käratsemine, kuid plaksutada parlamendiliikmed ei tohi.²² Heakskiitu näidatakse peamiselt „*Hear! Hear!*“ hüüdes (antud kontekstis ehk siis „Õige!“, mis sai alguse 17. sajandil, kui parlamendis hõigati „*Hear him! Hear him!*“ ehk „Kuulake teda!“). Plaksutamise lubamist on küll arutatud, kuna kõne lõppedes ei saa see enam kõnelejat segada, kuid keeld on siiani jõusse jäänud. Seda hirmust, et muidu hakatakse orkestreeritud ovatsioonide tõttu sõnavõtu väärtust hindama plaksutamise kestuse (või vastupidi loiduse), mitte aga selle sisu järgi.²³ Lisaks raiskab plaksutamine debattideks mõeldud aega.²⁴

Rituaalid muutuvad siis, kui nende sümboolne tähendus muutub solvavaks või ebaseaduslikuks nende jaoks, kel on võimu ja voli seda muuta.²⁵ Samal rituaalil ja sümbolil võib erinevate osalise jaoks olla erinev mõju, nt võib väga erinevaid emotsioone tekitada palvega algav istungipäev.²⁶ See komme on *House of Commons*'is siiani püsinud, kuid loobutud on näiteks nõudest, et juhtimaks spiikri tähelepanu reeglite rikkumisele, peab peakate peas olema (selle tarbeks oli saalis erinevates otstes paar torukübarat). Parlamendis mõõndi, et see komme on neid naeruvääristanud rohkem kui ükski teine, eriti televisiooniülekanne ajastul. Loobutud on ka viitamast küllastajatele kui „võõrastele“ (*strangers*), kuna inimestel on õigus oma parlamenti külastada ja nende maksudest seda lõppude lõpuks ülal peetakse.²⁷

Debatirituaalid

Seaduste vastuvõtmisega käivad parlamendis alati kaasas omad, nii kirja pandud kui ka kirjutamata, rituaalid. Tööprotsess ei kulge spontaanselt ja ettearvamatult, vaid allub täpsetele

¹⁹ <https://www.parliament.uk/about/how/role/customs/>.

²⁰ <https://www.parliament.uk/about/living-heritage/evolutionofparliament/parliamentwork/offices-and-ceremonies/overview/speakerslord-speakers-procession/>.

²¹ C. Leston-Bandeira, L. Thompson, koost. *Exploring Parliament*, E. Crewe, P. Evans „The Significance of Rituals in Parliament“, 2018, lk 48.

²² Keeld on sätestatud parlamendi protseduurireeglites (*Erskine May*). Üldjuhul kutsub spiiker plaksutajad otsekohe korrale, kuid ette on tulnud ka erandeid. Nt kui 1997-2007 peaministri ametit pidanud Leiboristide partei esimees Tony Blair pidas 27.06.2007 alamkojas hüvastijätukõne, lahvas pärast viimaseid sõnu „Soovin igaühele head, nii sõbrale kui ka vaenlasele, ja ongi kõik, lõpp,“ leiboristide poolelt alanud aplaus üleüldiseks ovatsiooniks, mida spiiker ei takistanud. B.Wheeler, „[Why are MPs banned from clapping](#)“. BBC News, 28.05.2015.

²³ House of Commons. Select Committee on Modernisation of the House of Commons, *Fourth Report*, lk 43.

²⁴ [Rules of behaviour and courtesies in the House of Commons](#). Issued by the Speaker and Deputy Speakers. September 2021, lk 37.

²⁵ Reeglid ja rituaalid, mis on viidud seadusesse, nõuavad muutmiseks ulatuslikumat nõusolekut, kui kirjutamata reeglid. Nt on RKKTS-i kirja pandud tava, et Riigikogu avaistungil paiknevad Riigikogu liikmete kohad Riigikogu istungisaalis tähestikulises järjekorras (§ 2 lg 3). Selle muutmine nõuab PS § 104 lg 2 p 6 kohaselt Riigikogu koosseisu hääletenamust. Muudesse aktidesse kirja pandud või hoopis kirjutamata tavade muutmine nõuab vähemate isikute nõusolekut, nt *House of Commons*'s on kirjutamata reeglite interpreteerimisel väga ulatuslikud volitused spiikril. Teisalt võivad kirjutamata rituaalide muutmise puhul tekkida küsimused pädevusest ja nende muutmine ei käi samuti lihtsalt. Nt Riigikogu esimehe korraldus eemaldada Toompea lossi Valgest saalist Euroopa Liidu lipud viis sama küsimuse aruteluni Riigikogu juhatuses ja küsimuse mitmekordse hääletamiseni täiskogus (12.06.2019), hiljem viidi Euroopa Liidu lipud Riigikogu juhatuses otsusel Valgesse saali tagasi.

²⁶ C. Leston-Bandeira, L. Thompson, koost. *Exploring Parliament*, E. Crewe, P. Evans „The Significance of Rituals in Parliament“, 2018, lk 45.

²⁷ M. Sandford. [Traditions and customs of the House: House of Commons Background Paper](#), 2.08.2013.

ettekirjutustele, mis toob kaasa tegevuse suure formaalsuse. Tugev formaliseerimine käib aga käsikäes ritualiseerimisega.²⁸

Enamasti ei ole koalitsiooni- ja opositsioonierakonnad ühel nõul, seega käivad seaduse vastuvõtmisega alati kaasas vaidlused ja läbirääkimised. Arutelu parlamendis tähendab erinevate vaadete kokkupõrget, mis enamasti lõpeb hääletusel valitsuse poole võiduga, mida kaotajad omakorda aktsepteerivad. Millised on arutelu käigus tehtavad etteasted, sõltub konkreetse parlamendi stiilist. Nt Ameerika Ühendriikide Kongressis on poliitiku jaoks tähtsam, et ta saab avalikult näidata konkreetse positsiooni esitamist, debatt kui selline on vähem oluline. Seevastu *Westminsteri* parlamendis on väga tähtis enne eelnõu arutamist, pärast seda ja selle ajal liitude loomine ja vastastikuste kohustuste tekitamine teiste initsiatiivi toetamisega lootuses, et nemad toetavad hiljem sind.²⁹ Eelnõu arutamisel osalemine või mitteosalemine võib näidata ka võimuvõitluse dünaamikat erakonna sees. *House of Commons*'is joonitakse partei juhised alla ühe-, kahe- või kolmekordselt, et saadikud näeksid, kui nõutav on parteile oma lojaalsuse näitamine sellel hääletusel. Kolmekordselt allajoonitud juhise (*three-line whip*) eiramine (sh mitteosalemine) on väga suure sümbolse tähendusega.³⁰

Parlamendis toimuv **debatt** on mõeldud avalikkuse, mitte teiste parlamendiliikmete jaoks, selle abil toimub esindamine, mitte otsuste tegemine.³¹ Seaduseelnõu arutamise rituaalid võivad varjata, et konsensus on tegelikult olemas. Vastuoleku näitamine võib olla olulisem, kui vaidluse võitmine, hääletusel toimuv etendus on sageli tähtsam kui – sageli ette ennustatav – tulemus.

Enamikus parlamentides on **spontaansus** ebatavaline. Väärikatel reeglitel on tsiviliseeriv mõju ja sellest hoitakse kinni. Näiteks *House of Commons*'is kehtivad sel põhjusel spetsiaalsed pöördumisreeglid ja seal nõutakse parlamendile kohast keelekasutust. Keelatud on nimetada teist parlamendiliiget reeturiks, valetajaks, silmakirjateenriks või väita, et too on ebakaines olekus (aeg-ajalt soovitakse neid asju siiski välja öelda, kuid sellisel juhul ümbernurga, nt alkoholitarbimise puhul, et kolleeg on „väsinud ja segaduses“, „väsinud ja emotsionaalne“, „mitte päris tema ise“ vms). Keelatud sõnade kindlat nimekirja ei ole, oluline on ka sõnakasutuse kontekst,³² kuid aegade jooksul on parlamendile mittekohaseks loetud näiteks sõnu „kaabakas“, „könn“, „siga“, „rott“ ja „idioot“. Isiklike rünnakute välistamiseks ja viisakuse säilitamiseks ei tohi pöörduda otse teiste parlamendiliikmete, vaid istungi juhataja poole. Teisi võib nimetada vaid „auväärseteks parlamendiliikmeteks“³⁴ ühes viitega nende valimisringkonnale või positsioonile.³⁵ Tavapärastelt

²⁸ S. Marschall. *Parlamentarism*, Tallinn 2012, lk 116.

²⁹ Paljud on *House of Commons*'is elektroonilise hääletamisele vastu olnud just põhjusel, et isiklikult kohale ilmumine võimaldab lobistada kolleege ja ministreid, ükskõik kas hääletamisele minevas või mõnes muus küsimuses. E. Crewe. *The Anthropology of Parliaments. Entanglements in Democratic Politics*, 2021, lk 159-160.

³⁰ C. Leston-Bandeira, L. Thompson, koost. *Exploring Parliament*, E. Crewe, P. Evans „The Significance of Rituals in Parliament“, 2018, lk 48. Nt toimus suur vastuhakk konservatiivide leeris peaminister David Cameroni vastu juunis 2012, kui Lordide Koja reformi puudutava eelnõu hääletusel eiras 91 konservatiivide saadikut kolmekordselt allajoonitud juhust. Vt nt N.Watt. [House of Lords reform halted after largest Tory rebellion of the parliament](#), *The Guardian*, 11.07.2012.

³¹ See tähendab ka, et inimesed enamasti tunnetavad, et parlamendi avaliku debatiga on midagi „valesti“ ja kahtlustavad, et „tegelikku lugu“ varjatakse nende eest pahatahtlikel põhjustel. Selle tulemusena arvatakse sageli, et parlament ei saa hakkama, isegi kui konkreetne parlament töötab tõhusalt. W. J. Patzelt. „Parliaments and their symbols. Topography of a field of research“. E.Crewe, M. G. Müller (eds), *Rituals in Parliaments*, 2006, lk 174.

³² [Rules of behaviour and courtesies in the House of Commons](#). Issued by the Speaker and Deputy Speakers. September 2021, lk 26.

³³ P.A. Jones. [11 Things That Are Forbidden in British Parliament](#), 9.04.2018.

³⁴ „Väga austatud liige + valimispiirkond (*The Right Honourable Member for...*)“ kui saadik on Inglise riiginõukogu liige, „Mu austatud sõber (*My Honourable Friend*)“ kui saadik istub samal saalipööl, s.t on sama partei liige, „austatud liige + valimispiirkond (*The Honourable Member for...*)“ muude saadikute poole pöördudes. P. Kapten „Suurbritannia parlamendi alamkoda“, *Juridica* 1997/5, lk 258-260.

³⁵ Nimesid kasutatakse kahel juhul: kui spiiker annab parlamendiliikmele sõna või kutsub teda korrale. M. Sandford. [Traditions and customs of the House: House of Commons Background Paper](#), 2.08.2013.

nõuab spiiker mittekohase keelekasutuse puhul kõnelejalt sõnade tagasivõtmist või sellest keeldumise korral tema saalist lahkumist. Formaalsust ei soovita vähendada,³⁶ sest kardetakse, et see päästaks valla saadikute „halva“ käitumise ja nad tunneksid vähem kohustust oma oponentide suhtes viisakaks jääda.³⁷

Mõnikord osaleb seaduse vastuvõtmisel vaid käputäis saadikuid, kuid vastuolulised eelnõud saavad palju tähelepanu nii parlamendis kui ka väljaspool seda. Üldjuhul toimub mõningane **improviserimine** nendel aruteludel, mida meedia ja avalikkus pingsalt jälgivad. Just kõige vastuolulisemad teemad viivad poliitikuid üllatavate etteasteteni. Kirjanduses on toodud näiteks, kuidas Prantsuse Rahvussammas võitlesid saadikud samasoolistele paaridele õigusliku staatuse andmise arutelul vägagi loominguliselt – karjades ja üksteisele solvanguid hüüdes, pisaratesse purskudes ja peaministrit füüsiliselt rünnata püüdes.³⁸ Suurbritannias on sellisteks kirgi kütnud teemadeks viimasel ajal olnud Brexit ja immigratsiooniküsimused.³⁹

Rituaalide rikkumine

Taolised etteasted ei kulge alati reeglite piirides. **Häirimine** on tegevus, mis segab või katkestab rituaali, nt arutelu kulgemist täiskogus. Seda tuleb eristada katkestustest, mis võivad olla rituaali osad, nt eelnõu arutamisel vaheaegade võtmine või nn protseduuriliste küsimuste esitamine.⁴⁰ Parlamentides toimub töö häirimine erineval viisil, alates spiikrist ülerääkimisest kuni tõukamise, kähmluse või vägivallapuhanguni.⁴¹ Mõnes parlamendis võib töö segamine muutuda nii tavaliseks, et see muutub mitteametlikuks rituaaliks (nt India), teistes on rituaali osaks olevad katkestused väga tavalised, kuid häirimine harv (Suurbritannia). *House of Commons*'is on sellisel juhul enamasti tegu individuaalse protestiga (näiteks sümboolselt monarhi esindava ametisaua haaramisega spiikri eest laualt⁴²), millele kohe järgneb sanktsioon.⁴³

Parlamendiliikmete jaoks on **meedia** väga oluline, see võimaldab oma valijatega ühenduses olla ja neile näidata, kuidas neid esindatakse. Eelduslikult peaksid ülekanded istungisaalist jms mõjuma saadikute käitumist distsiplineerivalt, kuid tegelikkuses võib neil olla vastupidine mõju. Kuna parlamendi töö häirimine tagab pea alati meediakajastuse, võib see ärgitada valijatele

³⁶ Teatud mööndusi on siiski tehtud, nt on loobutud vormelitest „Väga austatud ja vapper liige“ (*The Honourable and Gallant Member for...*) ja „Väga austatud ja õpetatud liige“ (*The Honourable and Learned Member for...*). Esimese puhul mõndi, et ohvitserina kuninglikes relvajõududes teeninud isikuid lihtsalt parlamendis pole, teise, kuningliku juriidilise nõukogu liikmete kohta käiva puhul aga, et seda kasutatatakse kogu aeg valesti. House of Commons. Select Committee on Modernisation of the House of Commons, *Fourth Report*, lk 40.

³⁷ F. Armitage. The Speaker, Parliamentary Ceremonies and Power. The Journal of Legislative Studies, Special Issue „Ceremony and Ritual in Parliament“, Volume 16, Number 3, September 2010, lk 334.

³⁸ E. Crewe. The Anthropology of Parliaments. Entanglements in Democratic Politics, 2021, lk 161.

³⁹ Lordide Kojas on tavapäraselt emotsionaalsemalt arutatud samasooliseid paare, loomade õigusi ja nende oma koja reformi puudutavaid teemasid. E. Crewe. The Anthropology of Parliaments. Entanglements in Democratic Politics, 2021, lk 162.

⁴⁰ Sellise tegevuse puhul võib olla tegu obstruktsiooniga, kui sellel on konkreetne eesmärk hoida ära hääletuse teel mõne otsuseni jõudmine, kui konkreetset eesmärki ei ole, on tegu lihtsalt parlamendi aja raiskamise ja normaalse töörütmi häirimisega. Vt lähemalt R. Kangur. „Obstruktsioon parlamendis“. ÖAO teemaleht, 13.10.2015.

⁴¹ Eestis on nt viimases Ülemnõukogu koosseisus peetud tavatut näljastreiki, kuna Ülemnõukogu ei võtnud otsekohe vastu streikijate esitatud eelnõusid. „Näljastreik venis mitmepäevaseks ja andis palju kõneainet: streikijad keeldusid arstlikust kontrollist, neid valvas ööpäevaringselt siseministeeriumi relvastatud erialluksus, vahepeal toodi neile termos ning nad toitusid tundmatutest toiduainetest, hulk venekeelseid valijaid andis teada oma soovist tulla Toompea lossi ja nälgida koos oma saadikutega.“ Ajaloolise ülevaate veiderdamistest ja sõnavahetustest Riigikogus leiab K. Arjakas „Meie parlamentaarsest suhtlemiskultuurist, aga teisest vaatevinklist“, Riigikogu Toimetised, 2/2000.

⁴² Väikese ülevaate sauahaaramistest leiab nt siit: D. O'Donoghue. „No regrets: SNP's Drew Hendry defends House of Commons mace stunt“, The Press and Journal, 17.12.2020.

⁴³ C. Spary. „Disrupting Rituals of Debate in the Indian Parliament“. The Journal of Legislative Studies, Special Issue „Ceremony and Ritual in Parliament“, Volume 16, Number 3, September 2010, lk 340.

demonstreerima, kuidas nende heaks tööd tehakse.⁴⁴ Olulist rolli mängivad sellise käitumise juures ka erakonnad, kes nii orkestreerivad neid katkestusi (koordineeritud grupiviisiline tegevus on efektiivsem, sest see on valjem, tekitab suurema stseeni ja seda on raskem maha suruda) kui ka distsiplineerivad oma saadikuid, kes korda ei järgi.⁴⁵

Rituaalis osalejate selline käitumine tähendab, et institutsionaliseeritud rituaalil ei ole mõju, mis suudaks panna kõiki osavõtjaid nõuetekohase rituaali sümbolset tähendust ühiselt aktsepteerima. See võib vähendada parlamendi prestiiži erinevate auditooriumide silmis (nt meedia või valijad), mis omakorda õõnestab parlamendi legitiimsust. Teisalt võib see mõnikord olla vähem mõjuvõimu omavate saadikute või erakondade jaoks efektiivseim viis, kuidas väljendada oma vastuolekut millelegi ja n-ö välistada enda välistamine eelnõu menetlemisest ja selle vastuvõtmise protsessi sekkuda.⁴⁶

Kokkuvõte

Rituaalid kuuluvad lahutamatuks parlamendi juurde. Formaliseeritud ja ritualiseeritud tegevus tagab parlamendi vääriskuse, kinnitab üle tehtud otsuste õiguspärasuse ja kindlustab seeläbi nende aktsepteerimise. Liigne mitteformaalsus, vähene pidulikkus ja reeglite rikkumisele läbi sõrmede vaatamine võib õõnestada nii parlamendi autoriteeti kui ka lõppkokkuvõttes legitiimsust. See ei tähenda, et rituaalid oleksid või peaksid olema muutumatud. Tegelikult neid luuakse ja muudetakse (ja ka säilitatakse endiselt tähtsaks peetuna) pidevalt. Soov muuta tööd efektiivsemaks ja peegeldada ehk ka oma valijate soovide muutumist käib ajaga paratamatult kaasas.

Katre Tubro
nõunik
katre.tubro@riigikogu.ee

Kasutatud allikad

- [K. Arjakas „Meie parlamentaarsest suhtlemiskultuurist, aga teisest vaatevinklist“, Riigikogu Toimetised, 2/2000](#)
- [F. Armitage. „The Speaker, Parliamentary Ceremonies and Power“. The Journal of Legislative Studies, Special Issue „Ceremony and Ritual in Parliament“, Volume 16, Number 3, September 2010](#)
- E. Crewe. The Anthropology of Parliaments. Entanglements in Democratic Politics, 2021
- House of Commons. Select Committee on Modernisation of the House of Commons, [Fourth Report](#)
- A. Jones. „[11 Things That Are Forbidden in British Parliament](#)“, 9.04.2018
- P. Kapten. „Suurbritannia parlamendi alamkoda“, Juridica 1997/5, lk 258-260
- R. Kangur. „[Obstruktsiooni parlamendis](#)“. ÕAO teemaleht, 13.10.2015.
- C. Leston-Bandeira, L. Thompson. Exploring Parliament, E. Crewe, P. Evans „The Significance of Rituals in Parliament“, 2018
- S. Marschall. Parlamentarism, Tallinn 2012
- M. Muul. „[Parlamentide töökorraldus koroonatähtsustel](#)“. ÕAO teemaleht, 23.03.2021
- A. Möttus, toim. Riigikogu kodu- ja töökorra seadus. Kommentaarid, 2012
- D. O'Donoghue. „[No regrets: SNP's Drew Hendry defends House of Commons mace stunt](#)“, The Press and Journal, 17.12.2020

⁴⁴ Ajaloolise ülevaate veiderdamistest ja sõnavahetustest Riigikogus leiab K. Arjakas „[Meie parlamentaarsest suhtlemiskultuurist, aga teisest vaatevinklist](#)“, Riigikogu Toimetised, 2/2000.

⁴⁵ C. Spary. „Disrupting Rituals of Debate in the Indian Parliament“. The Journal of Legislative Studies, Special Issue „Ceremony and Ritual in Parliament“, Volume 16, Number 3, September 2010, lk 342-343.

⁴⁶ C. Spary. „Disrupting Rituals of Debate in the Indian Parliament“. The Journal of Legislative Studies, Special Issue „Ceremony and Ritual in Parliament“, Volume 16, Number 3, September 2010, lk 342-343.

- W. J. Patzelt. „Parliaments and their symbols. Topography of a field of research“. E.Crewe, M. G. Müller (eds), Rituals in Parliaments, 2006
- [Rules of behaviour and courtesies in the House of Commons](#). Issued by the Speaker and Deputy Speakers. September 2021
- M. Sandford. [Traditions and customs of the House: House of Commons Background Paper](#), 2.08.2013
- C. Spary. „Disrupting Rituals of Debate in the Indian Parliament“. The Journal of Legislative Studies, Special Issue „Ceremony and Ritual in Parliament“, Volume 16, Number 3, September 2010
- K. Tarand „Riigikogu kadunud sära“. Eesti Päevaleht, 14.11.2002
- K. Veermäe. „Plaksutada ei tohi, aga mõirata võib. Pika ajalooga Briti parlamendis tuleb arvestada hulga veidrate reeglitega.“, EPL, 06.09.2019
- N.Watt. „House of Lords reform halted after largest Tory rebellion of the parliament.“, The Guardian, 11.07.2012
- B.Wheeler. „Why are MPs banned from clapping“. BBC News, 28.05.2015
- <https://www.parliament.uk/>
- <https://www.royal.uk/state-opening-parliament>
- [Piltuudis: president kandis valitsuse vande andmisel sõnumiga dressipluusi](#). ERR, 29.04.2019